

MENETUS DILATATUS (GOULD, 1841) IN DE MAAS BIJ BORGHAREN.

door

H. Wallbrink en J.N. de Vries

In de Nederlandse zoete wateren lijkt de opkomst van immigranten niet te stuiten. Nog maar nauwelijks waren we gewend aan de vestiging van maar liefst twee soorten *Corbicula*'s in de Nederlandse binnenwateren, of *Melanoides tuberculatus* (Müller) volgde al spoedig in het Twenthekanaal (Bij de Vaate, 1994). En nu *Menetus dilatatus* (Gould) in de Maas t.h.v. de stuw bij Borgharen. Op zich een merkwaardig snelle ontwikkeling, waarbij de vraag rijst of bepaalde soorten die (bijvoorbeeld met aquariumplanten) worden ingevoerd, zich permanent in het Nederlandse klimaat kunnen handhaven. Hierbij moeten we echter niet vergeten dat door thermische verontreiniging de gemiddelde watertemperatuur van bv. de Rijn met ca. 2°C is gestegen (Bij de Vaate in Van Dijk & Martijn, 1993).

De soort werd toevallig ontdekt (2 exemplaren) tijdens het determineren van *Pisidium*-materiaal afkomstig van een Maas-onderzoek in juli 1996. Vanwege de kleine afmetingen en vorm, kan de soort in het veld vrij snel over het hoofd worden gezien. Ook verwarrend met *A.crista* ligt voor de hand. Goede onderscheidingskenmerken vormen de uitermate rechte bovenkant van de schelp, die zich uitstrekt tot over de mondopening, en de fijne traliewerk-sculptuur. Verder toont de schelp van *Menetus* wat dikker en is de navel nauwer. Omdat bovengenoemde inventarisatie -uitgevoerd in het kader van het onlangs opgestarte Atlasproject voor inheemse mollusken- zich toespitste op bodemonderzoek, (*Sphaeriidae*), zijn bij deze bemonstering relatief weinig waterplanten op mollusken onderzocht. Echter, gezien het voorkomen van vrij veel waterplantveldjes bij de stuw (*Potamogeton* etc.), zou de populatie weleens aanmerkelijk groter kunnen zijn.

M. dilatatus is een van oorsprong Noordamerikaans schijfhorentje (Oostkust), dat slechts éénmaal eerder uit Nederland gemeld is. Het betreft een waarneming uit 1986 uit een gracht rond fort Honswijk in de provincie Utrecht (bureau milieuinventarisatie). Bij recent onderzoek kon de soort hier echter niet worden aangetoond. Binnen Europa is *Menetus* zeker geen nieuwing. Uit Engeland is de soort al bekend sinds 1869 (Kerney, 1976). Tegenwoordig zijn waarnemingen bekend uit Engeland (7 lokaties vanaf 1950), Duitsland (3 lokaties), Frankrijk (17 lokaties), Polen (omgeving Konin) en Tsjechoslowakije.

Of het hier om een incidentele vondst gaat of om een daadwerkelijke vestiging in Nederland, is op voorhand moeilijk in te schatten. Aan de ene kant wijzen Duitse en Poolse waarnemingen naar voorkeurs-biotopen met kunstmatig verwarmde wateren (Glöer & Meier-Brook, 1994) of 'thermalquellen' (Gerber & Groh, 1991) en zou een definitieve vestiging van de soort in de Maas dus twijfelachtig zijn. Aan de andere kant handhaaft *Menetus* zich in Engeland in het gebied tussen Londen en Manchester en neemt de soort in de rivieren van Frankrijk stap voor stap toe. Inmiddels worden hier dichtheden tot 205 exemplaren per m² aangetroffen (Mouthon, 1994). Niettemin verdient het aanbeveling om met name de rivierlokaties waar relatief zuurstofrijk water te verwachten is, (watervallen: stuwen en vistrappen) in de toekomst goed in de

gaten te houden op het voorkomen en de verspreiding van deze en andere potentiële immigranten.

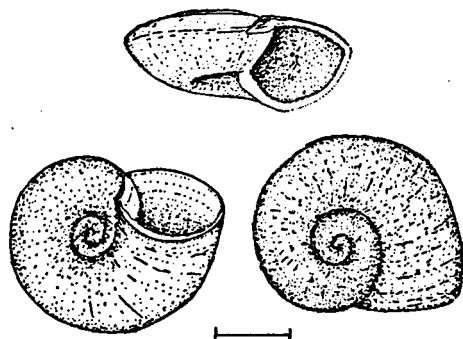
Met dank aan R.H. de Bruyne voor het vervaardigen van de bijgevoegde schets.

Summary

In July 1996 the presence of the North American freshwater snail *Menetus dilatatus* (Gould, 1841) was located in the river Meuse off Maastricht (weir of Borgharen). This immigrant is found in several countries of Europe where it lives under different circumstances. In England and France *M. dilatatus* is found mostly in rivers. On the other hand the species is committed to relative warm water locations (cooling water discharge plumes) in Germany and Poland. Therefore it is still doubtful if the species is able to survive in the river Meuse in the future.

Literatuur

- Dijk, G.M. van & E.C.L. Marteijs (red.), 1993. Ecologisch herstel van de Rijn, van onderzoek naar beleid (1988-1992). Rapport van het project 'Ecologisch Herstel van de Rijn en de Maas', rapport nr.50.
- Gerber, J & K. Groh, 1991. Mollusken aus der Badquelle, einer Thermalquelle im Zentral-Kaiserstuhl. Mitt. bad. Landesver. Naturkunde und Naturschutz, N.F. 15(2): 413-414. Freiburg i. Breisgau.
- Glöer, P. & C. Meier-Brock, 1994. Süßwassermollusken. Deutscher Jugendbund für Naturbeobachtung. 11.erweiterte Auflage. Hamburg.
- Kerney, M.P., 1976. Atlas of the non-marine Mollusca of the British Isles. Cambridge, Institute of Terrestrial Ecology.
- Mouthon, J., 1994. Frequences et Densités des Espèces de Mollusques dans les Cours d'eau Français. Vertigo 4: 19-28.
- Vaate, A. bij de, 1994. De tropische zoetwaterslak *Melanoides tuberculatus* (Müller, 1774) blijvend in Nederland? Corresp.-blad Ned. Malac. Ver. 277: 30-32.

Menetus dilatatus (Gould), naar materiaal uit N. Amerika (MNHN, Parijs)